

Ammattiosaamista ja tekijöitä työelämään

- tuloksia ammatillisen koulutuksen palvelukyvyistä
teknologiateollisuudesta ja elintarvikealalta

Tutkijayliopettaja Mika Tammilehto

HAMK Edu-tutkimusyksikkö

10.10.2023

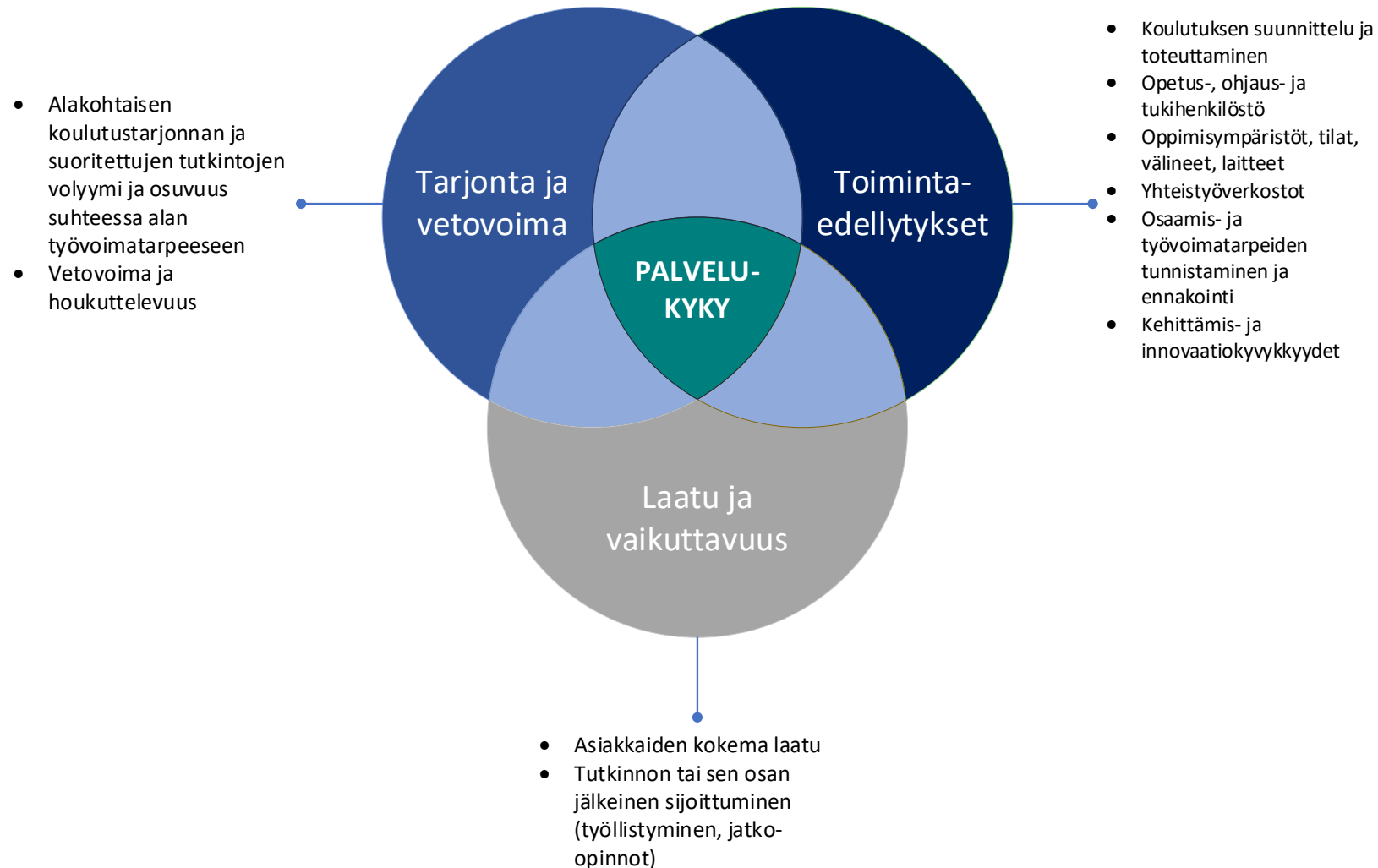
Ammatillisen koulutuksen palvelukyky selvitykset

- Ammatillisen koulutuksen palvelukykyä on selvitetty kahdessa selvityksessä:
 - Teknologiateollisuuden toimialoilla (3/2023)
 - Elintarvikealalla (8/2023)
- Selvitysten tavoitteena oli:
 - tuottaa tietoa yritysten osaamistarpeista ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyvystä vastata niihin
 - tunnistaa koulutuksen kehittämistarpeita ja laatia ehdotuksia kehittämistoimiksi, joilla ammatillisen koulutuksen järjestäjien kykyä vastata yritysten osaamistarpeisiin voidaan vahvistaa

Selvityksessä käytetyt aineistot

- Tilastoaineistot (mm. Vipunen, TEM työvoimatiekartta, Tilastokeskus)
- Haastattelut
- Kyselyt koulutuksen järjestäjille
- Tulevaisuuspajat - keskustelukoosteet
- Muut selvitykset, arvioinnit, tutkimukset, ennakointiraportit

Palvelukyvyn tarkastelu-ulottuvuudet

Nostoja ammatillisen koulutuksen palvelukyvyistä

Yritysten näkemyksiä ammatillisen koulutuksen tarjonnasta ja tarpeesta

- Tarjonnan riittävyys
 - Koulutustarjonta vastaa kohtuullisen hyvin määrällistä tarvetta niin teknologiateollisuuden toimialoilla kuin elintarvikealallakin
 - Ongelma ei ole niinkään koulutustarjonnan riittävyys, vaan se, että tutkinnon suorittaneet eivät syystä tai toisesta sijoitu alan tehtäviin
- Koulutustarve tulevaisuudessa
 - Teknologiateollisuuden toimialoilla on kasvava osaajatarve tulevina vuosina
 - Elintarvikealalla koulutustarpeen voidaan arvioida tämän perusteella pysyvän pitkälti nykytasolla

Vastaavuus osaamistarpeisiin

- Elintarvikealan ammatillinen koulutus (haastattelu)
 - Ammatillisen koulutuksen katsottiin vastaavan pääsääntöisesti hyvin tai melko hyvin yritysten tarpeisiin. Ammatillinen koulutus tuottaa alalla tarvittavaa perusosaamista ja erityisosaaminen hankitaan tyypillisesti työpaikoilla.
- Teknolohiateollisuuden päätoimialojen ammatillinen koulutus (kysely)
 - Vastaaajista 39 prosenttia arvioi, että ammatillinen koulutus vastaa heidän yrityksensä tarpeisiin joko hyvin tai melko hyvin.
 - Noin 36 prosenttia vastanneista arvioi, että koulutus vastaa heidän yritystensä tarpeisiin kohtuullisesti tai että koulutuksessa on joitain puutteita.
 - Vastaaajista noin 18 prosenttia arvioi, että koulutus ei vastaa heidän yritystensä tarpeisiin tai se vastaa niihin puutteellisesti.
- Perusosaaminen kunnossa, mutta osaamisen taso vaihtelee varsin paljon yksilöiden välillä

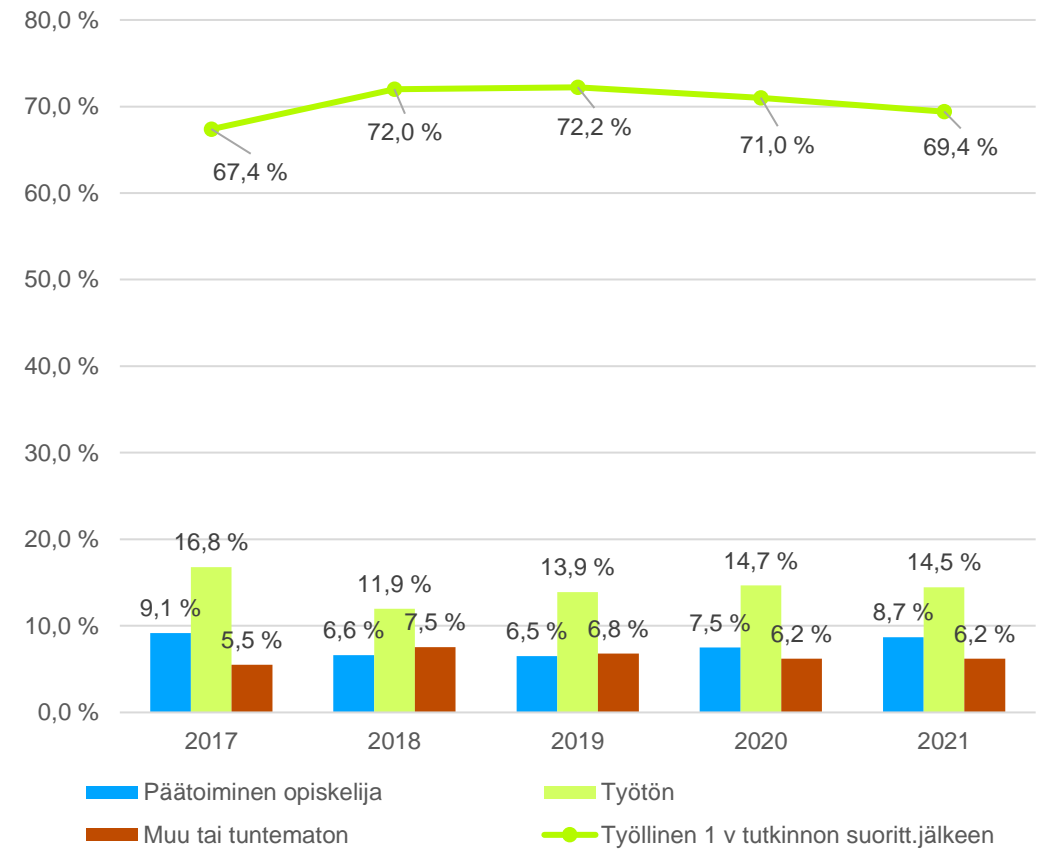
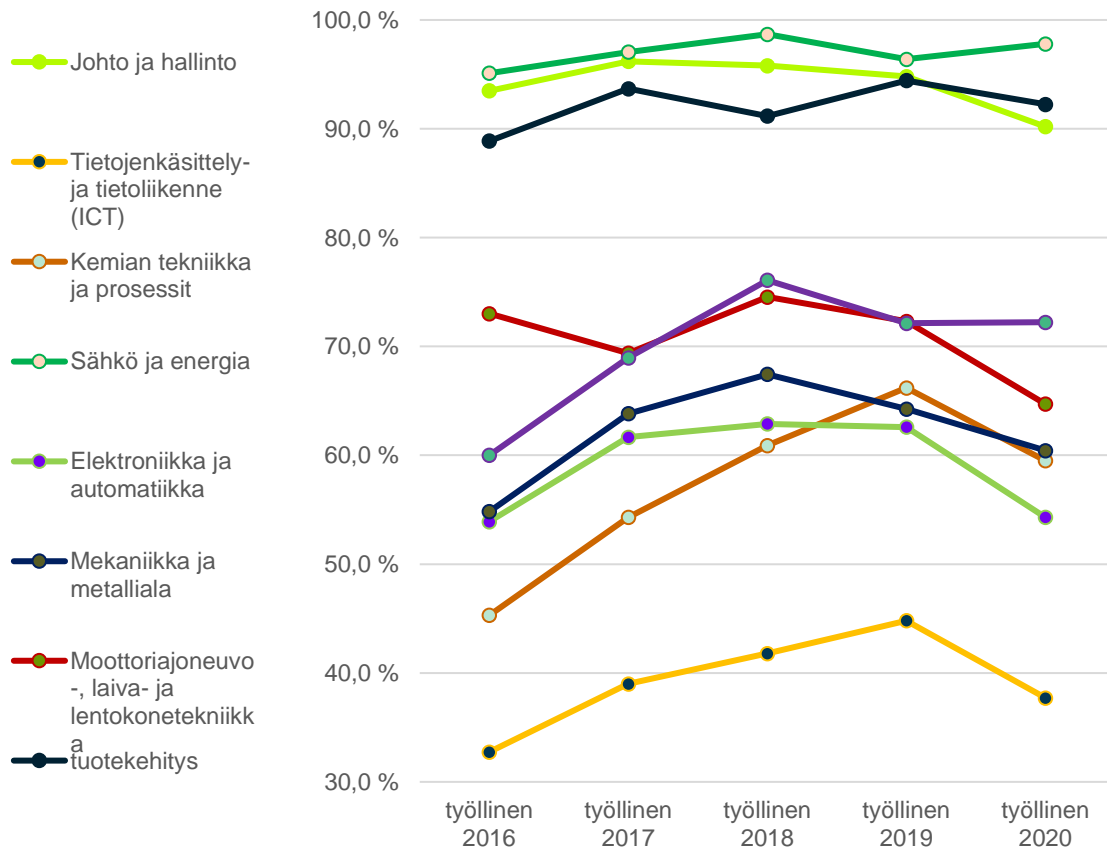
Opiskelija- ja työelämäpalautteen kuva ammatillisen koulutuksen laadusta ja vaikuttavuudesta

- Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta voidaan opiskelija- ja työelämäpalautteen perusteella pitää hyvänä sekä teknologiateollisuuden aloilla että elintarvikealalla
- Ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta kuvanneen summamuuttujan keskiarvo oli 4,1 (vastausasteikko 1–5, 1 = huonoin, 5 = paras) molemmissa selvityksissä.
- Opiskelijoiden ja työpaikkojen edustajien näkemykset vaikuttavuudesta olivat siten positiivisia.
- Toisaalta vaikuttavuudessa saattoi olla merkittäviäkin eroja koulutuksen järjestäjien välillä
- Yritykset olivat tyytyväisiä etenkin oppisopimuskoulutukseen

Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen

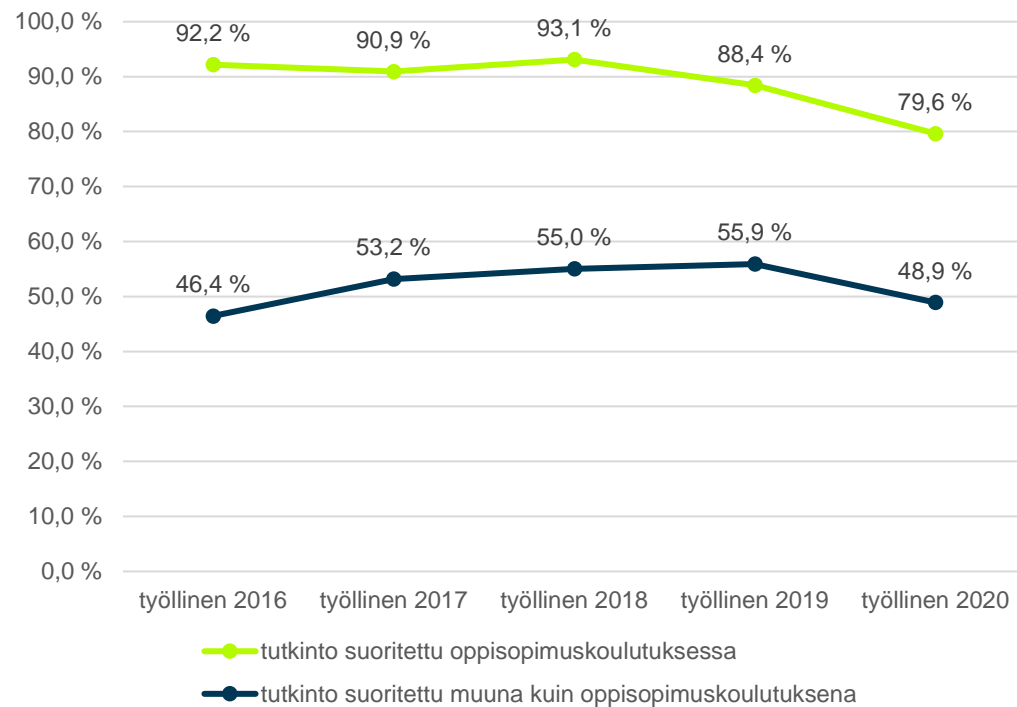
- Elintarvikealan ammatillisen tutkinnon suorittaneista keskimäärin 78 prosenttia oli työllisiä tai jatko-opinnoissa, kun vaikuttavuutta tarkastellaan viiden vuoden aikajänteellä (2017–2021).
 - Sijoittuminen on varsin samalla tasolla kuin ammatillisen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen keskimäärin.
 - Työttömien osuus elintarvikealan ammatillisen tutkinnon suorittaneista oli keskimäärin 14 prosenttia (2017–2021), mikä oli samaa tasoa kuin ammatillisessa koulutuksessa keskimäärin.
- Teknologiateollisuuden päätoimialoilla ammatillisen tutkinnon suorittaneista keskimäärin 69 prosenttia oli työllisiä tai jatko-opinnoissa, kun vaikuttavuutta tarkastellaan viiden vuoden aikajänteellä (2016–2020)
 - Sijoittuminen oli selvästi heikompaa kuin ammatillisen tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen keskimäärin
 - Työttömien osuus teknologiateollisuuden päätoimialojen ammatillisen tutkinnon suorittaneista oli keskimäärin 14 prosenttia (2017–2021), mikä oli samaa tasoa kuin ammatillisessa koulutuksessa keskimäärin 21 prosenttia.

Työllistyminen opintoaloittain: teknologiateollisuus (1 vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen)

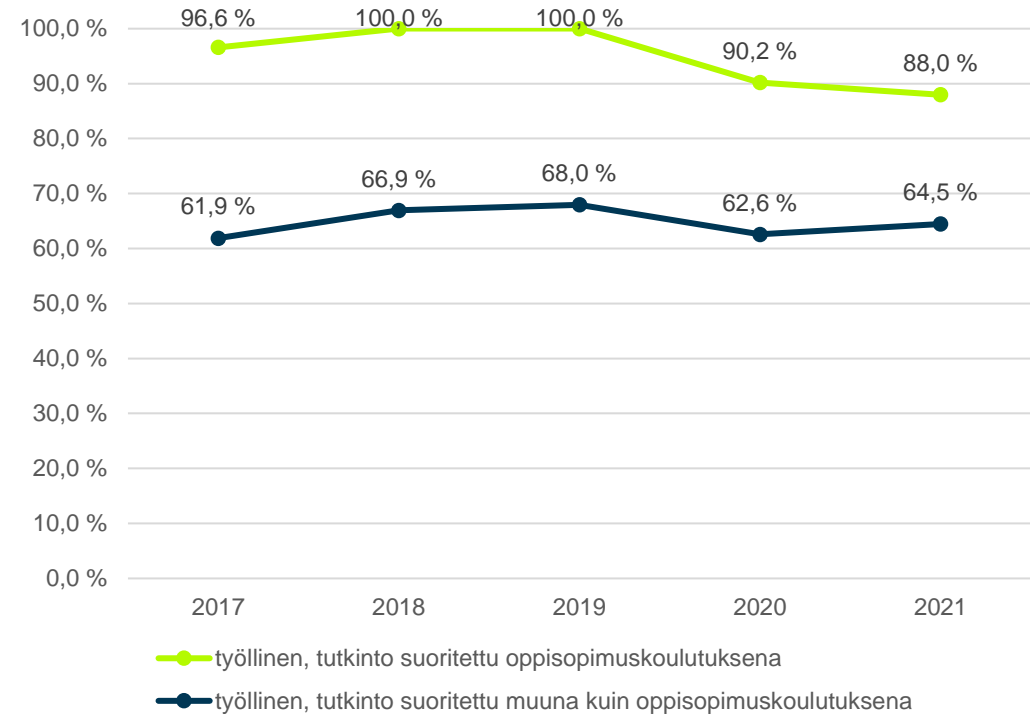

Tutkinnon suorittaneiden työllistyminen (vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen)

Teknologia-alat

elintarvikeala

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Vahvempaa ja syvempää työelämäyhteistyötä

- Työelämäyhteistyön intensiteettiä ja aktiivisuutta on tarpeen lisätä tulevaisuudessa.
 - Keskeistä on jokapäiväinen yhteistyö, joka kytkeytyy koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden sekä koulutuksen järjestäjän palvelukyvyyn ja strategisten tavoitteiden kannalta oleellisiin tekijöihin.
 - Yhteistyö edellyttää konkreettisia toimintamuotoja, jotka ovat hallinnollisesti keveitä ja riittävästi resursoituja – työelämäyhteistyö ei lähtökohtaisesti ole erillistä työtä vaan osa kaikkea työtä
 - Työelämäyhteistyön käytännön toteuttamiseen on kohdennettava resursseja
- Työelämäyhteistyön tulee kytkeä tiiviisti koulutuksen järjestäjien strategioihin ja toimintajärjestelmään, jotta sen yhteyttä toimintaan ja tavoiteltaviin tuloksiin voidaan vahvistaa
 - Yhteistyötä tulee tarkastella ja kehittää niin operatiivisella kuin strategisella tasolla (opettajien rooli – yhteistyön rooli organisaatioiden strategioissa)
 - Yhteistyön tulisi olla aiempaa tavoitehakisempaa
- Yhteistyön aloituskynnys tulisi saada mahdollisimman matalaksi ja yhteistyön asteittaiselle syventämiselle tulisi olla selkeä polku.
- Opetushenkilöstön roolia työelämäyhteistyössä tulee vahvistaa – työelämän ”tuntosarvet”

Joustavuutta, työelämälähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta koulutustarjontaan

- Koulutustarpeisiin tulee vastata kokonaisvaltaisesti tutkintojen, niiden osien sekä muiden pienempien osaamiskokonaisuuksien avulla
 - Tutkinnot ovat tulevaisuudessakin relevantti tapa vastata osaamistarpeisiin, mutta niiden rooli muuttuu etenkin jatkuvan oppimisen jatkumolla
 - Tutkintojen rinnalle tulevat yhä vahvemmin tutkintojen osat sekä muut tutkintoa pienemmät osaamiskokonaisuudet
 - Rajatumpiin osaamistarpeisiin vastaavat ja kestoaltaan lyhyemmät koulutusratkaisut ovat helpommin sovitettavissa työn ohessa ja yhteydessä opiskeltavaksi
 - Tutkinnon osien laajuutta on myös perusteltua tarkastella alaspäin työelämän toimintakokonaisuuksien ja niiden osaamisvaatimusten salliessa
 - Erityisesti tulisi ottaa huomioon toimialojen väliset rajapinnat, jotta uudentyyppisiin osaamisvaatimuksiin kyettäisiin vastaamaan mahdollisimman nopeasti ja joustavasti
- Alakohtainen perusosaaminen vahvaksi – avain jouhevalle työelämään siirtymiselle
- Osaamisen laatuun ja oppimistuloksiin on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota, koska tutkinnon suorittaneiden osaamisen taso ja laatu vaihtelevat. Koulutuksen järjestäjien on huolehdittava siitä, että erot tutkinnon suorittajien osaamistasossa pienenevät.
- Osaamis- ja palvelutarpeiden tulisi ohjata myös palveluiden ja toimintaprosessien muotoilua ja toteuttamista (mm. koulutuspalvelut, pedagogiset toimintamallit ja oppimisen tukimuodot, työelämäyhteistyö, tietovirrat ja -järjestelmät).
- Tarjontalähtöisyydestä tulisi siirtyä yhä enemmän kysyntälähtöisyyteen jatkuvan oppimisen edellytysten varmistamiseksi. Koulutuspalveluiden tulisi kytkeytyä yritysten henkilöstön kehittämissuunnitelmiin
- Koulutustarjonnan sekä koulutussisältöjen viestintään ja ymmärrettävyyteen tulisi myös panostaa resursseja. ”Koulutuslangista” tulisi päästä kieleen, jota yritystoimijat ymmärtävät.

Tiiviimpää oppimista ja osaamisen kehittämistä työelämässä

- Osaamisen hankkimisen ja osoittamisen tulisi tapahtua yhä vahvemmin siellä, missä osaamista hyödynnetään, jotta koulutukseen osallistumisen kynnyksiä saataisiin alennettua ja osaamisen relevanssia parannettua
 - Osaamisen kehittäminen yhä enemmän työympäristöissä ja –yhteisöissä edellyttää, että työpaikalla järjestettävän koulutuksen toimintaprosesseja ja niihin liittyvää hallintoa on edelleen sujuvoitettava ja selkeytettävä.
 - Työelämän osallistumiskynnyksiä tulee alentaa esimerkiksi panostamalla oppisopimuskoulutusta ja koulutussopimusta yhdistävien joustavien koulutusmallien kehittämiseen ja käyttöönottoon sekä työpaikkojen tukeen työelämässä oppimisessa
 - Työelämässä oppimisen edellyttämä tuki ja ohjaus työpaikoilla on varmistettava yhteistyössä oppilaitosten ja yritysten kanssa. Opetushenkilöstön työpanosta tulee kohdentaa nykyistä enemmän työpaikalla tapahtuvan koulutuksen ja oppimisen ohjaamiseen ja tukeen.
- Oppisopimuskoulutus on vaikuttava koulutusmuoto ja siksi sen houkuttelevuutta tulisi lisätä. Sitä ei edelleenkään tunneta riittävän hyvin
- Digitaalisten koulutusratkaisujen ja oppimisalustojen käyttöä on perusteltua laajentaa, koska se voi madaltaa kynnyksiä opiskeluun osallistumiseen sekä lisätä joustavuutta opiskelun toteuttamisessa.
 - Digitaalisten oppimisympäristöjen ja koulutusratkaisujen käytettävyyteen on kiinnitettävä huomiota.
- Opettajien työnkuvaa ja toimintatapoja tulisi uudistaa siten, että siihen sisältyisi aiempaa enemmän työelämäyhteistyötä ja yritysten toimintaympäristössä toimimista. Opettajien työelämäosaamista on myös vahvistettava.

Voimaa ja vaikuttavuutta työelämän kehittämiseen ja TKI-toimintaan

- Ammatillisen koulutuksen roolia osaamis- ja innovaatioekosysteemeissä ja työelämälähtöisessä innovaatiotoiminnassa on vahvistettava.
 - Strateginen tavoite, joka edellyttää vankkaa ja pitkäjänteistä operationalisointia ja kyvykkyyksien vahvistamista
 - Opetushenkilöstön roolia työelämän kehittämistoiminnassa tulisi vahvistaa: tehtäväkuvia tulisi uudistaa siten, että kehittämistyö on opetustyön ohella aiempaa kiinteämpi osa perustehtäviä.
 - Opettajien osaamista vahvistettava (mm. osaamis- ja kehittämistarpeiden ennakointi, palvelumuotoilu sekä kehittämistoiminnan organisointi).
- TKI- ja tuotekehitysyhteistyö elintarvikealan yritysten kanssa edellyttää ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä nykyistä ketterämpiä ja yrityslähtöisempiä toimintatapoja sekä myös keskinäistä yhteistyötä.
- Opetushenkilöstön osaamista tulee vahvistaa pitkäjänteisesti. Henkilöstölle tulee tarjota mahdollisuuksia kartuttaa toimialan erityisosaamista, mutta myös työelämäosaamista, koulutuspalvelujen muotoiluosaamista sekä TKI-osaamista

Kiitos!

